

Димова Олена Валентинівна

Модернізація українського суспільства в контексті формування нових поглядів на соціальну справедливість

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-5.7>

Димова Олена Валентинівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії
Одеського національного морського
університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна

Статтю присвячено пошуку дійсно працюючої моделі української держави суспільного добробуту за допомогою якісного конструкту – категорії «соціальна справедливість». Це дозволить розробити шляхи з реформування соціальних інститутів політичною елітою за допомогою правової бази, яка в підставі буде мати звичайне право та глибинні ментальні настанови нації, що у свою чергу буде гарантом підтримуючої позиції з боку більшості населення. Тому мета цієї статті – виявити глибинне світоглядне ядро категорії «соціальна справедливість» громадян України, яке сформувалося на підставі конкретно-історичних умов, що стане фундаментом задля формування діалогу між елітою та більшістю. Ретроспективний погляд на появу людських уявлень про справедливість доповнюється розглядом сучасних ліберально-демократичних концепцій, зокрема Дж. Ролза та О. Хьюффе. Сучасними філософами пропонується послідовний ланцюг аналізу соціальної дійсності: обмеженість матеріальних та нематеріальних ресурсів і благ – приватна власність – раціональна діяльність (базується на певних усвідомлених виборах взаємної користі двох чи більше суб'єктів) – кооперація (базується на отриманні, знов таки, всіма суб'єктами матеріальних та нематеріальних благ) – справедливість. Альтернативою цій системі пропонуються інші, не європейські світоглядні системи, що мають певні тотожні з українськими риси: кооперація на засадах егалітарних поглядів та колективного управління власністю. Здійснюється спроба виявити характерні риси глибинного конструкту «справедливість» у настановах національної ментальності. Дослідження ґрунтується на використанні системно-аналітичного підходу, історичного методу, методів компаративного і структурно-функціонального аналізу, діалектичного та соціологічного методів, що допомогли з'ясувати особливості масових настанов громадян та можливості втілення теорії в соціальну практику. Завдяки останнім соціологічним дослідженням підтверджується наявність двох рівнозначних настанов. Перша настанова пов'язана з традиційним у ліберальній доктрині ланцюгом, яку демонструють громадяни, котрі зорієнтовані на задоволення передусім власних потреб, що дозволяє визначити цей фактор як «егоїстичний». Друга тенденція демонструє егалітарні засади задля кооперації і позицію альтруїстичного ціннісного постматеріалізму.

Ключові слова: соціальна справедливість, соціальна політика, соціальні інститути, соціальна нерівність, політична еліта.

Вступ. Одна з найцікавіших сфер сучасних досліджень – пошук оптимальної моделі українського суспільства добробуту – потребує синергетичного підходу, який буде спиратися на висновки антропологів, археологів, культурологів, філософів та соціологів, інших науковців гуманітарного напрямку. Це дозволить розробити шляхи з реформування соціальних інститутів політичною елітою за допомогою правової бази, яка в підставі буде мати звичайне право та глибинні ментальні настанови нації, що у свою чергу буде гарантом підтримуючої ці процеси позиції з боку більшості населення.

Мета та завдання. Мета статті – виявити глибинне світоглядне ядро категорії «соціальна справедливість» громадян України, яке сформувалося на підставі конкретно-історичних умов, що стане фундаментом задля формування діалогу між елітою і більшістю. Завдання для цього: визначення сучасних найвідоміших конструктів цієї категорії як в європейській, так і не європейській філософії; порівняльний аналіз із ситуацією в Україні сьогодення, пошук точок дотику національної історії із сучасністю.

Методи дослідження. Застосування компонентів загальнонаукової методології, зокрема системно-аналітичного підходу, дозволило визначити ключові складники сучасних європейських концепцій справедливості та їх аксіологічну значущість. Аналіз ґрунтується на використанні історичного методу (за допомогою якого можливо було простежити певні етапи формування уявлень про соціальну справедливість), порівняльний аналіз, який допоміг виявити загальне та специфічне в європейській та не європейській ментальностях такого конструкту, як «справедливість», методів компаративного і структурно-функціонального аналізу, за допомогою яких визначились позитивні та негативні сторони соціально-економічної дійсності нашої держави. Використовуються також останні соціологічні дослідження як метод для подальшого аналізу української дійсності.

Пошук загальних засад задля формування реальної політичної стратегії, яка буде підтримуватися національною більшістю, – одна з найважливіших задач науковців сьогодення. Місцем координації цих засад буде виступати категорія

справедливості, яка втілює в масовій свідомості людства уявлення про можливість створення «ідеального суспільства» – того суспільства, що виконує збуджуючу функцію бажання прогресу, руху до найкращого, втілення «раю на землі». Пошук форми «ідеального суспільства» за допомогою категорії «справедливість» пропонується людством з тих часів, як воно почало себе усвідомлювати: спочатку в релігійно-світоглядному конструкті, через необхідність підкорятися певному універсальному закону (ведійський принцип «рита», китайська концепція «дао», індуїстська ідея «дхарми»), з періоду розквіту грецької античної думки – у формі філософських концепцій. Так, Сократ, Платон, Аристотель запропонували кожний свою модель «суспільства благоденства». І якщо у Сократа це були лише перші ескізи майбутньої світоглядної картини, то Платон та Аристотель упевнено й чітко запропонували кожний свій світоглядний конструкт ідеального суспільства, що спирався на категорію «соціальна справедливість». Платон визначив такі соціально-практичні критерії «оптимальнішого суспільства»: формування соціальних класів за принципами індивідуальних психолого-практичних здібностей та функціонування цього полісу, спираючись на привнесення найбільшого блага з боку кожного громадянина, який максимально реалізував свої таланти в умовах «оксамитового клімату», що забезпечується певним набором «правильних норм», «правильного виховання», «правильних форм поведінки», «правильного контролю» [4; 1].

Аристотель бере інші засади задля свого «оптимальнішого суспільства»: громадянин схильний максимально себе реалізувати, якщо йому забезпечити насамперед наявність приватної власності та гарантії успіху в житті, що спирається на можливість мати певну соціально-економічну стабільність. Як слідство – громадянин полісу схильний до кооперації в такому суспільстві, де має більш-менш стабільно гарантоване життя забезпечується зусиллями більшості. Слід зауважити, що його позитивне відношення до приватної власності обмежувалося формально-юридичною формою володіння за одночасного визначення необхідності користування власності із засад корисності для всіх, тобто пропонувалася ідея власності як опіки, яка послідовно розроблялася в християнстві та ісламі. Таким чином, завдяки працям Аристотеля формується ідея ідеального суспільства, що спирається на конкретне уявлення про справедливість у такому суспільстві: приватна власність неможлива без її обмеження та регулювання з боку державної влади [1].

Але метою цієї статті не є ретельний аналіз історії становлення категорії «соціальна справедливість» протягом усього існування філософської думки, більш важливіше завдання – вия-

вити засади сучасних концепцій цієї категорії, що беруть своє коріння у класиків філософії. Насамперед це теза Д. Юма про те, що першоджерелом до роздумів про соціальну справедливість є обмеженість благ та ресурсів, яка призводить до виникнення різноманітних форм соціальних взаємодій, поступового формування кооперації за допомогою інституалізації певних норм та «правил гри» [11]. Формулювання Дж. Ролзом своїх двох принципів соціальної справедливості наприкінці ХХ ст. теж є таким непрямым доказом того, що він згоден з юмовською тезою про обмеженість благ та ресурсів. Якщо перший принцип Ролза просто констатує факт наявності в соціальному просторі категорії «свобода людини», то другий принцип переходить до необхідності розв'язання протиріч, пов'язаних з наявністю в суспільстві соціальної та економічної нерівності, за допомогою вторинного перерозподілу саме цих благ і ресурсів у бік можливості отримати «переваги для всіх» [5, с. 66]. Нерівність витікає з першого принципу, який констатує наявність у кожного певного об'єму прав та свобод, до якого включено Ролзом і право мати особисту власність [5, с. 68]. Власність кожного не може бути однаковою за розміром, що стає джерелом соціальної стратифікації, яка доповнюється в сучасному суспільстві критеріями влади, освіти та престижем, але й цього замало з точки зору сучасних дослідників. Німецький філософ Отфрід Хьоффе ускладнює тезу про обмеженість ресурсів та благ тезою про конфлікт інтересів: «конфлікт інтересів має місце в особистих та ділових відносинах, а також у соціальних інститутах та системах у праві й державі, більш того, – між державами, й не в останню чергу у відносинах між поколіннями, у всіх цих сферах на карті стоїть справедливість» [10, с. 36]. І Дж. Ролз, і О. Хьоффе роблять акцент на нематеріальних ресурсах, соціальних благах, тоді як Д. Юм аналізував виникнення категорії справедливості із точки зору обмеженості саме природних благ та ресурсів.

Перший принцип справедливості Дж. Ролза включає до себе певний об'єм свобод: політичну свободу (тобто право голосу на виборах та право обіймати любу офіційну посаду), свободу слова та зібрань, свободу совісті, свободу думки, свободу особистості від психологічного тиску, фізичної загрози, загрози цілісності, особисту власність та свободу від довільного арешту [5, с. 68]. Цей перелік прав та свобод ХХ ст. робить акценти саме на нематеріальній складовій частині сучасної категорії справедливості. О. Хьоффе розвиває цей напрям у бік соціологічного структуралізму і стверджує, що поняття свободи у Дж. Ролза не мають чіткого визначення та конкретного простору дії, тому в аналізі категорії блага, що виступає базою для роздумів про справедливість, пропонує три ієрархічно визначені сходинки [10, с. 38–40].

Перший рівень цієї моделі буде пов'язаний з обов'язковостями, що означають «благо для чогось»; другий рівень характеризується з точки зору природної зацікавленості у власному комфорті, тобто «благо для когось». Третій рівень – власно-моральний, тому що знімає конфлікт між першими двома рівнями – корупція не є благом для системи в цілому («антиблаго для чогось»), але може бути благом для конкретної людини («благо для когось»). Найвищий ступінь цієї моделі – ідея безпристрасності та взаємності, тобто створення справедливого суспільства, в якому благо надається як колективу в цілому, так і кожному окремо: одночасна користь соціуму в цілому, й кожній людині зокрема – об'єктивна міра справедливості.

Таким чином, кристалізується послідовний ланцюг аналізу соціальної дійсності: обмеженість матеріальних та нематеріальних ресурсів і благ – приватна власність – раціональна діяльність (базується на певних усвідомлених виборах взаємної користі двох чи більше суб'єктів) – кооперація (базується на отриманні всіма суб'єктами матеріальних та нематеріальних благ) – справедливість.

За О. Хьоффе, поняття справедливості певним громадянином чи соціальною групою може бути комплексом досить суперечливих уявлень, що формуються під впливом суспільно-психологічного оточення. Більш того, дослідник виділяє об'єктивну (суспільну, до якої відносить і політичну) справедливість та власну, суб'єктивну справедливість. Громадянин, безумовно, не може порушити норми суспільної справедливості, які будуть обов'язково закріплені в законодавчих нормах та звичайному праві, але тільки суб'єктивна справедливість є саме тією добродієністю, яка «виконує вимоги інституційної справедливості не час від часу та з приводу лякання перед карою, але добровільно й постійно...» [10, с. 41].

Аналіз ядра суб'єктивної справедливості, що є директом теперішніх громадських актів непокори та майбутніх проектів будівництва суспільства благодійності, – найцікавіша задача для сучасних дослідників.

Перший крок аналізу глибинного ядра суб'єктивної справедливості громадянина буде пов'язаний із припущенням того, що в ньому є визначений Хьоффе ланцюг «обмеженість ресурсів – приватна власність – раціональна діяльність – кооперація». Чи є ця формула універсальною відносно будь-якого суспільства? Порівняльний метод дослідження історії Європи та інших континентів дає можливість визначити ситуації, за якими не простежується ланцюг «приватна власність – раціональна діяльність». Наприклад, китайська модель економічного розвитку, що базувалася в Середньовіччі на двоконтурній грошовій системі. Зміст її в циклічному сприйнятті часу як певного порядку слідуванню дій, а найважливіша

категорія – своєчасність, тому довготривалі інфраструктурні проекти фінансувалися державою за допомогою «другого контуру», під гарантії «боргових паперів», що не виконували функції інвестицій, які повинні через деякий час принести прибуток. Ці складні та масштабні проекти виконувалися із зовсім іншої – неогоїстичної – позиції, за якою глобальні результати будуть використані нащадками наступного циклу життя [2]. Таким чином, простежується кооперація на зовсім інших засадах, тому що бажання задовольнити власні життєві та соціальні потреби особистості не є домінуючими в державі й можуть розглядатися як маленький струмок у величезному потоці мейнстриму суспільства. Ці ґрунтовні засади – суспільна власність та кооперація, яка спирається на альтруїстичне, тобто ірраціональне бажання будівництва майбутнього для деперсоналізованих нащадків.

Інший приклад – економічний уклад цивілізації майя, ацтеків та інших народів Латинської Америки доіспанського завоювання. Навіть обережні висновки мексиканського вченого-археолога Альберта Руса, які не виходили за межі марксистської історичної доктрини, відносно соціально-економічного укладу визначалися як азійський засіб виробництва, тобто такий, що відрізняється від форм класичного європейського Середньовіччя [6]. Певний уклад сіл, за яким родючі землі належали громаді, та головні питання розглядалися загальними зборами; відкритий доступ селян до релігійно-політичних посад, що займалися по черзі та тимчасово; переміщення по посадових сходах без відриву від власного соціального слою. У класичний період сільськогосподарська власність існувала у двох формах землеволодіння, при цьому історичні джерела свідчать, що приватна власність швидше за все була менш розповсюджена, ніж колективна. Високий рівень продуктивності праці за низького технологічного розвитку пояснюється складними формами кооперації, в яких більша частина праці колективна з централізованим керівництвом [6, с. 86–87]. Більш того, дослідники цивілізацій Латинської Америки [наприклад, 12; 13] стверджують, що високий рівень науково-культурного розвитку ніяк не корелює з примітивним рівнем технологічного розвитку. Чи не є це свідомством кооперації в суспільстві за засадах, що ґрунтуються не на ланцюгу «приватна власність – раціональна діяльність», а навпаки, – на категоріях «колективна власність – ірраціональна діяльність», де духовні досягнення цих культур – результат діяльності нераціональної, символічно релігійної сфери людського буття.

Визначити власне, сповнене конкретно-історичними змістами, ядро категорії «соціальна справедливість» народу України – задача складна, має багато щабель і ніяким чином не може бути розв'язана шляхом механічного переносу висновків найвідоміших філософів, які працювали

виключно в контексті європейської парадигми. Те, що стає вочевидь для нащадків англійця Девіда Юма, не може бути аксіомою для спадкоємців Григорія Сковороди та Івана Франка. Останні соціологічні дослідження настроїв співвітчизників демонструють дуже низький рівень довіри існуючій політичній владі – більш ніж 64% опитуваних вважають, що Україна рухається в неправильному напрямку. У поєднанні з майже 14% тих, хто не зміг визначити свою думку, – це дуже велика більшість, яка не підтримує ані реформ у різних сферах буття, ані поточних дій влади, яка постійно декларує рух до європейських цінностей та векторів розвитку [8]. Що це: суцільна кривда з боку політичної еліти чи небажання громадян будувати соціум за суто європейським лекалом? На першу, усвідомлену, думку, українці почувають себе європейцями, тому й вибирають майже 58% й відповідно 48% вступ до ЄС та НАТО. Це повинно робитися таким чином, щоб українська громада будувала своє власне суспільство, яке буде через 25–30 років жити краще й доброзичливіше (все ж таки значна кількість громадян має настрій жити в Україні – 70% респондентів, а необхідність виїзду за кордон пов'язується із ситуацією заробити більше грошей – 22% опитаних) [9].

Дослідження АСУ у 2018 році підтвердили тотожність найгостріших векторів соціальної напруженості з європейськими громадянами – це напруженість між бідними та багатими (65%), керівниками та найманими працівниками (48%), політичною елітою та пересічними громадянами (61%) [7, с. 237]. З одного боку, бажання більшості жити й працювати саме в рідній державі дає можливість робити висновок, що країна не сприймається як простір суцільної несправедливості та шахрайства, який треба негайно покинути. З іншого боку, визначення векторів напруженості між соціальними групами, які збігаються з векторами напруженості в Європі в цілому, вказують на те, що заможна й владна меншість все більш відхиляється від тих самих принципів соціальної справедливості, що сформульовані загальнонаціональними Дж. Ролзом та О. Хьюффе.

Три вкрай актуальні проблеми України мають значний відгук у респондентів – подальше підвищення тарифів на комунальні послуги (49%), зубожіння сім'ї (45%) і зростаюча корупція влади (35%) [7, с. 237], що демонструє загальнонаціональну стурбованість одним із найгірших в Європі розривів між бідними та багатими. «Сучасне українське суспільство є не просто глибоко розшарованим, а навіть поляризованим. На одному кінці шкали сконцентровано відносно нечисленну (не більш як 5–7%) групу заможного населення, а на другому – щонайменше чверть населення на межі виживання. Походження сучасної нерівності, принаймні в суспільній свідомості, пов'язано в осно-

вному з недотриманням законодавства та тіньовою діяльністю. У поєднанні з болісністю самого переходу від егалітарного до глибоко розшарованого суспільства це значною мірою пояснює неприйняття сучасного ступеня нерівності широкими верствами населення» [3, с. 18].

Таким чином, можна робити висновок: різноманітні соціологічні дослідження, що спрямовані на визначення домінуючих українських ментальних засад, підтверджують наявність двох рівнозначних настанов. Перша пов'язана з традиційним у ліберальній доктрині ланцюгом «приватна власність – раціональна діяльність – кооперація», яку демонструє передусім молодь країни (визначена група молоді, яка має орієнтації на «економічну незалежність», «особисту свободу, незалежність у судженнях і діях», «побутовий комфорт», «повноцінний відпочинок, цікаві розваги», «можливість розвитку, реалізації своїх здібностей, талантів»), яка зорієнтована на задоволення власних потреб, що дозволяє визначити цей фактор як «егоїстичний» [7, с. 147–148]. Друга тенденція демонструє інші засади для кооперації: присутні як домінуючі в певній групі молоді такі ціннісні орієнтації, як «участь у громадському житті, вирішенні суспільних проблем», «можливість приносити користь людям», «залучення до літератури і мистецтва», «цікава, творча робота», «освіченість, знання» та «високе службове і громадське положення» [7, с. 148]. Саме друга тенденція пропонує не ігнорувати альтруїстичний ціннісний постматеріалізм української молоді, яка виступає яскравою соціальною суб'єктністю в контексті егалітарних засад, бо домінуючими ментальностями цієї групи не є ані «економічна незалежність», ані «побутовий комфорт», які визначаються цілком природними для класичної ліберальної доктрини.

Таким чином, визначення політичної стратегії елітою за-для будівництва справедливого українського суспільства потребує врахування двох глибоких настанов української ментальності: приватна власність та раціональна діяльність є базою для кооперації з метою руху до справедливого суспільства; неприватна (можливо, суспільна?) власність є базою для кооперації, такою засадою є цінність свободи та власної волі (саме така настанова, з нашої точки зору, була кооперацією у запорізьких козаків) чи може це цінність розкриття свого потенціалу обов'язково в ситуації загальносуспільного творчого життя (таку настанову можна віднести до ключової в егалітарних ідеологіях, які були дуже популярні в Україні наприкінці XIX – у першу чверть XX ст., причому ця можливість повинна бути вільною від соціально-економічного розшарування, а це й є інша, не ліберальна доктрина суспільних засад).

Висновки. По-перше, пошук загальнонаціональних засад задля будівництва суспільства соціальної справедливості – шлях до зниження соці-

альної напруги. По-друге, механічне перенесення ліберально-демократичної доктрини будівництва суспільства на українські реалії без ретельного аналізу конкретно-історичних засад національної ментальності привів країну до вкрай ганебного розшарування суспільства на чолі з одним єдиним статусним критерієм – економічним багатством, що ніяк не є нормою для сучасної Європи. По-третє, криза капіталістичної світ-системи, яка демонструє перемогу егоїстичних настанов (суспільство надспоживання, поразки держави перед хижацькими інтересами транснаціональних корпорацій тощо), потребує від людства альтернативних настанов. Такі національні риси, виражені через яскраві альтруїстичні ментальні настанови, є в нашому суспільстві, виявлені як діючі у молоді, можуть бути використані для формування зовсім іншої, пасіонарної політичної еліти України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аристотель. Нікомахова етика / пер. В. Ставнюк. Київ : Аквілон-Плюс, 2002. Книга п'ята. 480 с.
2. Девятков А. Виступ за темою азійський засіб виробництва. *Школа здорового глузду*. 17.02.2017 р. URL: <https://dompelican.ru/dvuhkonturnaya-denezhnaya-sistema-sut-dvuhkonturnaya-finansovaya>
3. Лібанова Е.М. Нерівність в українському суспільстві: витоки та сучасність. «*Економіка України*». 2014. № 3 (628). С. 3–19.
4. Платон. Государство / пер. А. Егунова. Москва : Академкнига, 2015. 398 с.
5. Ролз Д. Теория справедливости / пер. В. Целищева. Новосибирск : Изд-во НГУ, 1995. 514 с.
6. Рус А. Народ майя / пер. Э. Александренкова. Москва : Мысль, 1986. 256 с.
7. Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством (заключний звіт). *Соціологічна асоціація України*. Харків, 2018. 277 с.
8. Соціально-політична ситуація в Україні (липень 2020 р.). *УЦЕтаПД ім. О.Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/sotsialnopolitychna-sytuatsiia-v-ukraini-lypen-2020r>.
9. Україні – 29. Де ми зараз та куди прямуємо? *УЦЕтаПД ім. О.Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи»*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukraini-29-de-my-zaraz-ta-kudy-priamuiemo>
10. Хёффе О. Справедливость: философское введение / пер. О. Кильдюшова. Москва : ПРАКСИС, 2007. 192 с.
11. Юм Д. Исследование о принципах морали. О справедливости. URL: <http://thelema.su/hume-o-principah-morali>
12. Bernal I. A History of Mexican Archaeology. London, 1978. 198 p.
13. Willey G.R., Sabloff J.A. A History of American Archaeology. San Francisco, 1974. 252 p.

REFERENCES:

14. Arystotel (2002) Nikomakhova etyka. Knyha piata [Nikomachev ethics. fifth book]. K.: Akvilon-Plius [in Ukrainian]
15. Deviatov Andrei. Vystup za temoiu aziatskyi zasib vyrobnytstva. Shkola zdorovoho hluzdu vid 17.02.2017r. [Performance in School of Common Sense] [in Russia]
16. Libanova E.M. Nerivnist v ukrainskomu suspilstvi: vytoky ta suchasnist. (2014). [Inequality in Ukrainian society: origins and modernity]. [in Ukrainian]
17. Platon. Hosudarstvo (2015). [The State]. M.: Akademknyha [in Russia]
18. Rolz Dzhon. Teoriya spravedlivosti (1995). Novosibirsk: Izd-vo NGU. [A theory of justice]. [in Russia]
19. Rus Albert. Narod maiia (1986). [Mayan nationality]. Moskva: Mysl [in Russia]
20. Sotsialni nerivnosti: spryiniattia ukrainskym suspilstvom (zakliuchnyi zvit) (2018). [Social inequalities: perception by Ukrainian society] Sociological research The Sociological association of Ukraine [in Ukrainian]
21. Sotsialno-politychna sytuatsiia v Ukraini (2020). [Socio-political situation in Ukraine] Sociological research The Razumkov Centre [in Ukrainian]
22. Ukraini – 29. De my zaraz ta kudy priamuiemo? (2020) [Ukraine - 29. Where are we now and where are we going?] Sociological research The Razumkov Centre [in Ukrainian]
23. Khëffe Otfryd. Spravedlyvost: fylosofskoe vvedenye (2007) [Justice: a philosophical introduction]. M.: PRAKSYS [in Russia]
24. Ium Dëvyd. Yssledovanye o pryntsyakh moraly. O spravedlyvosti [Research on the principles of morality. About justice] [in Russia]

Modernization of Ukrainian society in the context of forming new views on social justice

Dymova Olena Valentyniwna

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Philosophy
Odessa National Marine University
Mechnikov str., 34, Odessa, Ukraine

The article is devoted to the search for a truly working model of the Ukrainian state of social welfare with the help of a qualitative construct – the category of «social justice». This will allow ways to develop ways to reform social institutions by the political elite through a legal framework based on customary law and the nation's deep mental guidelines. This will be a guarantee of a supportive position on the part of the majority of the population. The purpose of this article is to identify the deep ideological core of the category of «social justice» of the citizens of Ukraine, which was formed of specific historical conditions, which will be the foundation for the formation of dialogue between the elite and the majority. A retrospective view of the emergence of human notions of justice complements by a consideration of modern liberal-democratic concepts, in particular J. Rawls and O. Hoffe. Modern philosophers offer a consistent chain of analysis of social reality: limited material and non-material resources and goods – private property – rational activity (based on certain conscious choices of mutual benefit of two or more entities) – cooperation (based on obtaining, again, all sub 'objects of tangible and intangible benefits) – justice. As an alternative to this system, other, non-European worldview systems propose that have certain features identical to the Ukrainian ones: cooperation the basis of egalitarian views and collective property management. This is attempt to identify the characteristic features of the deep construct of «justice» in the guidelines of the national mentality. The study bases on the use of system-analytical approach, historical method, methods of comparative and structural-functional analysis, dialectical and sociological methods, which helped to clarify the features of mass attitudes of citizens and the possibility of implementing the theory in social practice. Recent sociological research confirms the existence of two equivalent guidelines. The first guideline relates to the traditional chain of liberal doctrine. This chain determinates by citizens, which are focuses primarily on meeting their own needs, which allow us to define this factor as «selfish». The second tendency demonstrates the egalitarian principles of cooperation and the position of altruistic value of the post-materialism.

Key words: social justice, social politics, social institution, social inequality, political elite.